

دانشگاه پیام نور

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

مرکز همدان

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت

گروه علمی علوم تربیتی

عنوان پایان نامه:

مطالعه ی تطبیقی آراء تربیتی ژان آموس کمنیوس و ملا محسن فیض کاشانی

دانشجو:

مرضیه عباسی نسب

استاد راهنما: دکتر سعید خرم روی

استاد مشاور: دکتر احمد حسین فلاحي

تیر ماه ۱۳۹۰

فصل دوم:
مباني نظري
و
پيشينه ي تحقيق

فصل اول: کلیات تحقیق

۱	۱-۱: مقدمه
۲	۲-۱: بیان مساله تحقیق
۳	۳-۱: سوال‌های تحقیق
۴	۴-۱: سابقه و ضرورت انجام تحقیق
۵	۵-۱: اهداف تحقیق
۵	۶-۱: واژگان کلیدی
۶	۱-۶-۱: ژان آموس کومنیوس
۶	۲-۶-۱: ملا محسن فیض کاشانی
۶	۳-۶-۱: تعلیم
۶	۴-۶-۱: تربیت
۷	۵-۶-۱: علم
۷	۶-۶-۱: عقل
۷	۷-۶-۱: خودشناسی

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه‌ی تحقیق

۹	۱-۲: مقدمه
۹	۱-۲-۱: زندگی‌نامه و آثار ژان آموس کومنیوس
۱۲	۲-۱-۲: زندگی‌نامه و آثار ملا محسن فیض کاشانی
۱۵	۱-۲-۲: مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس
۱۶	۲-۲-۲: مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه فیض کاشانی
۱۶	۱-۳-۲: اصول تعلیم و تربیت از نظر کومنیوس
۲۱	۲-۳-۲: اصول تعلیم و تربیت از نظر فیض کاشانی
۲۱	۱-۴-۲: هدف تعلیم و تربیت از دید کومنیوس

- ۲۵ ۲-۴-۲: هدف تعلیم و تربیت از دید فیض کاشانی
- ۲۶ ۱-۵-۲: مراحل تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس
- ۳۱ ۲-۵-۲: مراحل تعلیم و تربیت از دیدگاه فیض کاشانی
- ۳۴ ۱-۶-۲: روش تعلیم و تربیت از نظر کومنیوس
- ۴۳ ۲-۶-۲: روش تعلیم و تربیت از نظر فیض کاشانی
- ۴۷ ۱-۷-۲: نقش دانش آموز از دیدگاه کومنیوس
- ۴۸ ۲-۷-۲: نقش دانش آموز از دیدگاه فیض کاشانی
- ۵۶ ۱-۸-۲: نقش معلم از دیدگاه کومنیوس
- ۶۱ ۲-۸-۲: نقش معلم از دیدگاه فیض کاشانی
- ۶۷ ۱-۹-۲: برنامه درسی (محتوا) از نظر کومنیوس
- ۷۲ ۲-۹-۲: برنامه درسی (محتوا) از نظر فیض کاشانی
- ۸۳ ۱-۱۰-۲: ویژگی های انسان مطلوب از دید کومنیوس
- ۸۷ ۲-۱۰-۲: ویژگی های انسان مطلوب از دید فیض کاشانی
- ۹۴ ۱۱-۲: پیشینه ی تحقیق
- ۹۴ ۱-۱۱-۲: پیشینه ی تحقیق در مورد کومنیوس
- ۹۵ ۲-۱۱-۲: پیشینه ی تحقیق در مورد فیض کاشانی

فصل سوم: روش تحقیق

- ۹۷ مقدمه:
- ۹۷ ۱-۳: روش تحقیق
- ۹۷ ۲-۳: روش نمونه گیری
- ۹۷ ۳-۳: روش جمع آوری اطلاعات
- ۹۹ ۴-۳: روش تجزیه و تحلیل یافته های پژوهش

فصل چهارم: یافته های تحقیق

- ۱۰۰ مقدمه
- ۱۰۰ ۱-۴: سؤال اول: مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟

- ۱۰۰ ۱-۴-۱: مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس
- ۱۰۱ ۱-۴-۱: مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۰۱ ۲-۴: سؤال دوم: اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۰۱ ۱-۲-۴: اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس
- ۱۰۲ ۲-۲-۴: اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۰۲ ۳-۴: سؤال سوم: اهداف تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۰۲ ۱-۳-۴: هدف تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس
- ۱۰۳ ۲-۳-۴: هدف تعلیم و تربیت از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۰۴ ۴-۴: مراحل تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۰۴ ۱-۴-۴: مراحل تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس
- ۱۰۵ ۲-۴-۴: مراحل تعلیم و تربیت از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۰۶ ۵-۴: روش‌های تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۰۶ ۱-۵-۴: روش‌های تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس
- ۱۰۷ ۲-۵-۴: روش‌های تعلیم و تربیت از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۰۷ ۶-۴: نقش دانش‌آموز از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۰۷ ۱-۶-۴: نقش دانش‌آموز از دیدگاه کومنیوس
- ۱۰۸ ۲-۶-۴: نقش دانش‌آموز از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۱۰ ۷-۴: نقش معلم از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۱۰ ۱-۷-۴: نقش معلم از دیدگاه کومنیوس
- ۱۱۲ ۲-۷-۴: نقش معلم از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۱۴ ۸-۴: برنامه درسی از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۱۴ ۱-۸-۴: برنامه درسی از دیدگاه کومنیوس
- ۱۱۶ ۲-۸-۴: برنامه درسی از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۱۸ ۹-۴: ویژگی‌های انسان مطلوب از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
- ۱۱۸ ۱-۹-۴: ویژگی‌های انسان مطلوب از دیدگاه کومنیوس
- ۱۲۰ ۲-۹-۴: ویژگی‌های انسان مطلوب از دیدگاه فیض کاشانی
- ۱۲۲ ۱۰-۴: وجوه اشتراک در آراء تربیتی ژان آموس کومنیوس و ملا محسن فیض کاشانی
- ۱۲۲ ۱-۱۰-۴: وجوه اشتراک در مفهوم تعلیم و تربیت

- ۱۲۲ ۱-۱۰-۱-۱: تعلیم و تربیت فراگیر
- ۱۲۲ ۲-۱۰-۱-۱: راه سعادت و کسب کمالات
- ۱۲۲ ۲-۱۰-۲: وجوه اشتراک در اصول تعلیم و تربیت
- ۱۲۳ ۱-۱۰-۲-۱: در نظر گرفتن توانایی و سن دانش‌آموز
- ۱۲۳ ۳-۱۰-۳: وجوه اشتراک در هدف تعلیم و تربیت
- ۱۲۴ ۱-۱۰-۳-۱: تهذیب اخلاق و طهارت روح
- ۱۲۴ ۲-۱۰-۳-۲: حیات عقل
- ۱۲۴ ۳-۱۰-۳-۳: کلید سعادت
- ۱۲۵ ۴-۱۰-۳-۴: زندگی خوب در دنیا
- ۱۲۵ ۴-۱۰-۴: وجوه اشتراک در مراحل تعلیم و تربیت
- ۱۲۵ ۱-۱۰-۴-۱: آموزش در نخستین مرحله یادگیری
- ۱۲۵ ۲-۱۰-۴-۲: رعایت سلسله مراتب
- ۱۲۶ ۵-۱۰-۵: وجوه اشتراک در روش تعلیم و تربیت
- ۱۲۷ ۱-۱۰-۵-۱: با تربیت غرایز ناپسند تحت سلطه غرایز عالی در می‌آید
- ۱۲۷ ۲-۱۰-۵-۲: یادگیری از راه عمل
- ۱۲۷ ۶-۱۰-۶: وجوه اشتراک در نقش دانش‌آموز
- ۱۲۷ ۱-۱۰-۶-۱: تأثیر بر افکار و دل انسان
- ۱۲۸ ۲-۱۰-۶-۲: تفکر و تدبیر در مسائل
- ۱۲۸ ۷-۱۰-۷: وجوه اشتراک در نقش معلم
- ۱۲۸ ۱-۱۰-۷-۱: عدم توجه به مادیات در شغل معلمی
- ۱۲۸ ۲-۱۰-۷-۲: تقسیم مطالب با توجه به سن و استعداد دانش‌آموز
- ۱۲۹ ۳-۱۰-۷-۳: علاقه به تدریس
- ۱۲۹ ۴-۱۰-۷-۴: الگو بودن
- ۱۲۹ ۵-۱۰-۷-۵: بذر فضیلت در طبیعت انسان به ودیعه نهاده شده
- ۱۲۹ ۶-۱۰-۷-۶: تصدیق علم با انجام عمل
- ۱۳۰ ۷-۱۰-۷-۷: آموزش مداوم
- ۱۳۰ ۸-۱۰-۷-۸: بیان برهان و ادله
- ۱۳۰ ۸-۱۰-۸: وجوه اشتراک در برنامه درسی

- ۱۳۰ ۱۰-۸-۱: ماده درسی
- ۱۳۱ ۱۰-۸-۲: پرورش روح پرهیزکاری و طی مراحل تا رسیدن به کمال
- ۱۳۱ ۱۰-۹-۹: وجوه اشتراک در ویژگی انسان مطلوب
- ۱۳۱ ۱۰-۹-۱: انسان تصویر خداوند است
- ۱۳۱ ۱۰-۹-۲: همه چیز برای انسان خلق شده است
- ۱۳۲ ۱۰-۹-۳: زندگی اجتماعی و نیاز به قانون
- ۱۳۲ ۱۰-۹-۴: قدرت اراده و اختیار
- ۱۳۳ ۱۰-۹-۵: تأثیر حواس
- ۱۳۳ ۱۰-۹-۶: دموکراسی و تساوی حقوق بشر
- ۱۳۴ ۱۱-۱: وجوه افتراق در آراء تربیتی ژان آموس کومنیوس و ملا محسن فیض کاشانی
- ۱۳۴ ۱۱-۱: وجوه افتراق در مفهوم تعلیم و تربیت
- ۱۳۴ ۱۱-۱-۱: تفاوت در توصیف علم
- ۱۳۴ ۱۱-۱-۲: نوع تعلیم و تربیت
- ۱۳۴ ۱۱-۲: وجوه افتراق در اصول تعلیم و تربیت
- ۱۳۴ ۱۱-۳: وجوه افتراق در هدف تعلیم و تربیت
- ۱۳۵ ۱۱-۴: وجوه افتراق در مراحل تعلیم و تربیت
- ۱۳۵ ۱۱-۴-۱: تفاوت در اهمیت دوره
- ۱۳۵ ۱۱-۵: وجوه افتراق در روش تعلیم و تربیت
- ۱۳۶ ۱۱-۵-۱: یادگیری از راه حس
- ۱۳۶ ۱۱-۶: وجوه افتراق در نقش دانش آموز
- ۱۳۶ ۱۱-۶-۱: تفاوت در کسب علم مفید
- ۱۳۷ ۱۱-۶-۲: اطاعت محض یا استقلال محض
- ۱۳۷ ۱۱-۶-۳: تفاوت در ذهن و دل
- ۱۳۷ ۱۱-۷: وجوه افتراق در نقش معلم
- ۱۳۷ ۱۱-۷-۱: خصایل معلم
- ۱۳۷ ۱۱-۷-۲: کاربرد امر و نهی
- ۱۳۷ ۱۱-۸: وجوه افتراق در برنامه درسی
- ۱۳۸ ۱۱-۸-۱: تفاوت در نوع علم

- ۱۳۸ ۲-۸-۱۱-۴: اختلاف عقیده در زمینه فلسفه
- ۱۳۸ ۳-۸-۱۱-۴: تفاوت در ارائه محتوا
- ۱۳۹ ۴-۸-۱۱-۴: طریقه حصول علم
- ۱۴۰ ۵-۸-۱۱-۴: تفاوت در کتاب آسمانی
- ۱۴۰ ۹-۱۱-۴: وجوه افتراق در ویژگی انسان مطلوب
- ۱۴۰ ۱-۹-۱۱-۴: درک معنویت با وحی یا نور عقل؟
- ۱۴۰ ۲-۹-۱۱-۴: نیاز به قانون

فصل پنجم: جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهادها

- ۱۴۸ مقدمه
- ۱۴۸ ۱-۵: نتیجه‌گیری
- ۱۶۴ ۲-۵: محدودیت‌های تحقیق و راه‌کارهایی برای رفع موانع
- ۱۶۵ ۳-۵: پیشنهادهای پژوهشی
- ۱۶۷ منابع و ماخذ

فهرست جداول

عنوان شماره صفحه

جدول ۱-۱: **وجوه** اشتراک در استلزامات تربیتی زنان آموس کومنیوس و ملا محسن فیض کاشانی. ۱۴۲

جدول ۲-۲: **وجوه** افتراق در استلزامات تربیتی زنان آموس کومنیوس و ملا محسن فیض کاشانی. ۱۴۵

همه امتیازهای این پایان نامه به دانشگاه پیام نور مرکز همدان تعلق دارد. در صورت استفاده از تمام یا بخشی از مطالب پایان نامه در مجلات، کنفرانس ها و یا سخنرانی ها، باید نام دانشگاه پیام نور (یا استاد یا اساتید راهنمای پایان نامه) و نام دانشجو با ذکر مأخذ و ضمن کسب مجوز کتبی از دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه ثبت شود. در غیر این صورت مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فصل اول:

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

در قرن هفدهم تفکرات و روش‌هایی شکل گرفت و در فلسفه اخلاق و تربیت آثاری داشت که هنوز ادامه دارد. شاخص‌ترین چهره تعلیم و تربیت در قرن هفدهم ژان‌آموس کومنیوس^۱ است.

کومنیوس که عضو فرقه برادران مراوی بود دارای مشرب عرفانی بود. عقیده کومنیوس به دانش فراگیر^۲ از دکارت گرفته شده است.

فیض یکی از اساتید بزرگ علوم عقلی و نقلی به شمار می‌رود و در جامعیت و تبحر در علوم مختلف در دو رشته عقلی و نقلی در دوران اسلامی محسوب می‌شود.

وی از پرکارترین علمای شیعه است. این مرد بزرگ و محقق عظیم الشان اوقات خویش را صرف کارهای علمی نمود. در حکمت و فلسفه از شاگردان ملاصدرا بود. فیض در فن تألیف استادی ماهر بود.

در این پژوهش دیدگاه‌های تربیتی ژان‌آموس کومنیوس و ملامحسن فیض کاشانی به صورت تطبیقی مورد مقایسه گرفته شده است.

تحقیق حاضر شامل یک مقدمه و پنج فصل می‌باشد. فصل اول آن به کلیات تحقیق، فصل دوم به ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق، فصل سوم روش تحقیق، فصل چهارم تجزیه و تحلیل اطلاعات و فصل پنجم به بحث و نتیجه‌گیری اختصاص دارد. کومنیوس و فیض کاشانی صاحب رأی و اندیشه در زمینه تعلیم و تربیت می‌باشند. در این پژوهش مفهوم تعلیم و تربیت، اصول تعلیم و تربیت، اهداف تعلیم و تربیت، مراحل تعلیم و تربیت، روش‌های تعلیم و تربیت، نقش دانش‌آموز، نقش معلم، برنامه درسی، ویژگی‌های انسان مطلوب و سرانجام اختلاف و اشتراک دیدگاه این دو در این موارد مورد بررسی قرار گرفته است. به طور کلی براساس یافته‌های این پژوهش دیدگاه‌های تربیتی ژان‌آموس کومنیوس و ملامحسن فیض کاشانی در

^۱ Jan Amos comenius

^۲ -Panasophy

زمینه‌های مورد بررسی نسبتاً به هم نزدیک است. روش تحقیق در این پژوهش روش اسنادی از نوع تحلیلی می‌باشد و یافته‌های این پژوهش مبتنی بر دیگر تحقیقاتی است که در این زمینه صورت گرفته است؛ جمع‌آوری شده است.

۱-۲ بیان مسأله تحقیق

انسان از بدیع‌ترین مخلوقات عالم خلقت و موجودی اجتماعی است، که تداوم و بقاء زندگی اجتماعی او، مرهون تربیت است. تربیت یکی از پیچیده‌ترین وظایف بشر به شمار می‌رود و آدمیت آدمی زاده به تربیتش بستگی دارد، به گونه‌ای که کانت آن را در زمره هنرها به حساب آورده و بر این باور است در بین ابداعات بشر دو مورد از بقیه دشوارتر است، یکی هنر مملکت داری و حکومت و دیگری تعلیم و تربیت است (شکوهی، ۱۳۷۴). دشواری کار تربیت نشان از وظیفه سنگین مربی دارد و طولانی بودن دوران تربیت، پیچیدگی انسان به عنوان موضوع تربیت، وجود استعدادها و قابلیت‌های متعدد و گاه متعارض در او و پیچیدگی زندگی معاصر، بر این دشواری و در عین حال حساسیت افزوده است (معروفی، ۱۳۸۶: ۸۶-۶۵). لاجرم جوامع باید به دقت و وسواس کامل به این امر پردازند. در این راستا نظریه‌ها و دیدگاه‌های دانشمندان می‌تواند راهنمای عمل و مبنای فعالیتهای تربیتی قرار گیرند. از این رو آشنایی با دیدگاههای دانشمندان و علمای تربیتی می‌تواند ما را در رویا رویی با ابعاد و زوایایی تاریک و پنهان و پیچیدگیهای امر تربیت کمک کند.

ژان آموس کومنیوس (۱۶۷۰-۱۵۹۲ م)^۳ مسیحی آزاداندیشی بود که مطالعه طبیعت را کلید خداشناسی می‌شمرد. در حوزه‌ی فلسفه از دکارت و بیکن و در زمینه آموزش و پرورش از ویوس الهام گرفته است. به اعتقاد کومنیوس آموزش و پرورش سه چیز است: دانش، اخلاق و دین. آموزش و پرورش باید انسان را برای زندگانی آماده کند، اخلاق صلح‌آمیز پیش نیاز شهروندی اخلاقی است.

^۳ - ۱۰۹۱-۱۰۱۳ ق. ۵

تعلیم و تربیت به فعالیت مدرسه و خانواده محدود نمی‌شود بلکه بخشی از حمایت و نظارت کلی اجتماعی به حساب می‌آید. البته کومنیوس از بین عوامل مهم اجتماع‌گرایی خانواده را در اولویت قرار می‌دهد (ذکاوتی، ۱۳۷۸: ۱۹۶).

ملا محسن فیض‌کاشانی (۱۰۰۷ - ۱۰۹۱ ه. ق) یکی از شخصیت‌های جامع‌عالم اسلام است که دارای ذوقی خدادادی در حوزه افکار فلسفی، عرفانی و علوم عقلی بوده وی ضمن بهره‌گیری از علوم عقلی به علوم شرعیه توجه خاصی داشته و افکار بلند خویش را به استناد قرآن و احادیث همواره توسعه می‌داده است. ملا محسن عارف بزرگی است که ضمن اعتقاد راستین به تفکر شیعی از ابن عربی بهره فراوان برده و کتابی در حوزه‌ی عرفان با نام کلمات "مکنونه" نگارش نموده است. مسأله اصلی این است که نظریات تربیتی ملا محسن فیض‌کاشانی و ژان آموس کومنیوس به صورت تطابقی در زمینه‌های گوناگون تربیتی (اعم از روش، محتوا، برنامه درسی و...) با هم مورد مقایسه قرار گیرد و وجوه تشابه و تفاوت آراء تربیتی این دو فیلسوف عارف مسلک از دو جهان اسلام و غرب مشخص گردد. لذا این موضوع می‌تواند کمک مؤثری در درک و شناخت جامع تر و نافذتر علاقه‌مندان حوزه تعلیم و تربیت از مسایل فلسفه تعلیم و تربیت در دو حوزه نظر و عمل پدید آورد و مسائل فلسفی - تربیتی را با نگاهی علمی مورد واکاوی قرار دهد.

۳-۱ سؤال‌های تحقیق:

سؤال‌های اصلی تحقیق:

آراء تربیتی ژان آموس کومنیوس چیست؟

آراء تربیتی ملا محسن فیض‌کاشانی چیست؟

وجوه شباهت و افتراق آراء تربیتی ژان آموس کومنیوس با ملامحسن فیض کاشانی چیست؟

سؤال‌های فرعی تحقیق:

۱. مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۲. اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۳. اهداف تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۴. مراحل تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۵. روش‌های تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۶. نقش دانش‌آموز از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۷. نقش معلم از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۸. برنامه درسی از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟
۹. ویژگی‌های انسان مطلوب از دیدگاه کومنیوس و فیض کاشانی چیست؟

۴-۱ سابقه و ضرورت انجام تحقیق:

از قدیم الایام بحث تربیت آدمیان دغدغه‌ی اصلی، فکری اندیشمندان و مریبان تربیتی بوده است. امروزه آموزش و پرورش بعنوان عامل موثر بر جامعه رکن اساسی توسعه و رشد و بالندگی جوامع بشری مطرح است. اگر چه تاکنون به صورت مجزا، دیدگاه اندیشمندانی همچون ملامحسن فیض کاشانی و ژان آموس کومنیوس در بحث «تربیت» در کتب، مقاله‌ها و پژوهش‌های، پژوهشگران زیادی مورد بررسی قرار گرفته است. ولی تاکنون نظریات تربیتی ملامحسن فیض کاشانی و ژان آموس کومنیوس به عنوان

نمایندگان دو بستر فرهنگی متفاوت که هر دو دارای مشرب عرفانی است مورد مقایسه و تطبیق قرار نگرفته است. پس یکی از دلایل انتخاب این دو مربی بزرگ، ابعاد ارزشمند معنوی و عرفانی این دو حکیم عالی مقام و نظرات بلند ایشان در حوزه تعلیم و تربیت است. در نتیجه استلزامات مستخرج از وجوه تشابه و تفاوت این دو حکیم عارف مسلک می‌تواند در حوزه تعلیم و تربیت راه‌گشای بسیاری از اندیشمندان و برنامه‌ریزان حوزه برنامه درسی باشد.

۱-۵ اهداف تحقیق:

هدف کلی: مقایسه تطبیقی آراء تربیتی ژان آموس کومنیوس با ملامحسن فیض‌کاشانی

هدف‌های جزئی:

- شناسایی مفهوم تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی اصول تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی اهداف تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی مراحل تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی روش‌های تعلیم و تربیت از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی نقش دانش‌آموز از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی نقش معلم از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی برنامه درسی از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی
- شناسایی ویژگی‌های انسان مطلوب از دیدگاه کومنیوس و فیض‌کاشانی

۱-۶: واژگان کلیدی:

۱-۶-۱: ژان آموس کمنیوس:

وی یکی از مصلحان تربیتی است که در فاصله سالهای (۱۵۹۲-۱۶۷۰م) زندگی می کرده است. آموزش ابتدایی، دبیرستان و دانشگاه، از آن جمله سه سال تحصیل در آلمان را به اتمام رسانید. سرانجام وی کشیش و معلم شد اما در اثر جنگ به صورت یک مهاجر در آمد سرانجام در آلمان فوت شد.

۱-۶-۲: ملا محسن فیض کاشانی:

محمد بن مرتضی بن محمود معروف به ملا محسن و ملقب به فیض از پیشوایان حکمت و الهیات و عرفان و حدیث در سده یازدهم هجری است. تاریخ ولادت او در سال ۱۰۰۷ هجری می باشد. وی در شهر قم به خدمت صدر المتألهین شیرازی به مدت ۸ سال به تعلیم و ریاضت پرداخت. او در علم حدیث در محضر آن فقیه عصر که متبحر به علم حدیث بود، به فراگیری آن علم پرداخت، تا سرانجام به درجه ی اجتهاد نائل گشت. سرانجام وی پس از عمری تتبع و تحقیق و تألیف در شهر کاشان در سال ۱۰۹۱ درگذشت.

۱-۶-۳: آموزش (تعلیم):

درباره آموزش، سیف (۱۳۸۰: ۳۰) می نویسد: «آموزش به هر گونه فعالیت یا تدبیر از پیش طرح ریزی شده ای گفته می شود که هدف آن ایجاد یادگیری در یادگیرنده است».

آموزش به فعالیت هایی گفته می شود که با هدف آسان ساختن یادگیری از سوی آموزگار یا معلم، طرح ریزی و بین آموزگار و یک یا چند یادگیرنده به صورت کنش متقابل جریان می یابد.

۱-۶-۴: تربیت (پرورش):

«آدم تربیت شده کسی است که بلد باشد با عقل، نیروهای شدید و شبه حیوانی طبیعتش را با هدایت آنها به نقطه کمالشان مورد استفاده قرار دهد. بنابراین تربیت کردن، یاری کردن کودک است تا به شخصیت آزاد و منطقی که همان موجود اخلاقی است برسد، یا بهتر بگوییم آنها را در خود بسازد» (شاتو، ۱۳۷۶: ۳۳۹).

همچنین سیف (۱۳۸۰: ۲۸) می‌نویسد: «پرورش عبارت است از جریان منظم و مستمر که هدف آن کمک به رشد جسمانی و شناختی، روانی، اخلاقی، اجتماعی یا به طور کلی رشد شخصیت پرورش یابندگان در جهت کسب هنجارهای مورد پذیرش جامعه و نیز کمک به شکوفا شدن استعداد آنهاست» (سیف،

پس تربیت را باید به منزله کنش^۵ فرهنگ مورد مطالعه قرار داد و آن را به عبارت یک رشته ارزشها و عادات حاکم بر رفتار انسانی تعریف کرد.

۱-۶-۵: علم:

اصل هر سعادت و خیری است و یکی از راه های پیشرفت بشر محسوب می شود (ذکاوتی، ۱۳۷۸: ۱۰۵). علم نهایت هر سعی و حرکتی است.

۱-۶-۶: عقل:

عقل وسیله ای است که برای رسیدن با عمل تربیت نیازمند آن هستیم و آن چیزی است که به واسطه آن خدا انسان را سرآمد آفریدگان قرار داده است.

۱-۶-۷: خودشناسی:

^۵ Function

این واژه را کارکرد نیز ترجمه کرده اند.

شناخت خود بهترین وسیله برای خداشناسی است و هدف تعلیم و تربیت بازگشت به همین هدف است.

مقدمه:

در این فصل ما ضمن آشنایی مختصر با زندگی‌نامه و آثار ژان آموس کومنیوس و ملا محسن فیض‌کاشانی مسائلی همچون مفهوم تعلیم و تربیت، اصول تعلیم و تربیت، هدف تعلیم و تربیت، مراحل تعلیم و تربیت، روش تعلیم و تربیت، نقش دانش آموز، نقش معلم، برنامه درسی و ویژگی انسان مطلوب مورد بررسی قرار می‌دهیم.

۲-۱-۱: زندگی‌نامه و آثار ژان آموس کومنیوس

از میان مصلحان تربیتی که در طول زمان پا به عرصه وجود نهاده‌اند، ژان آموس کومنیوس در خور مقامی عالی است. تاریخ زندگی او (۱۵۹۲-۱۶۷۰م) مشحون از شکنجه و عذاب است. او در بحبوه ضربات رنج‌آور جنگ‌های سی ساله (۴۸-۱۶۱۸) زندگی می‌کرد و به عنوان عضوی از برادران مراوی^۱ به دنیا آمد. وی در ۲۰ سالگی به یک مدرسه علوم دینی رفت تا کشیش شود. از انگلستان و سوئد دیدن کرد و چندین سال را در لهستان گذرانید و مدیر یک ژیمنازیوم شد (مایلر، ۱۳۷۴: ۲۹۷).

کومنیوس فرزند پدر و مادری پروتستان و متوسط الحال بود، آموزش ابتدایی، دبیرستان و دانشگاه، از آن جمله سه سال تحصیل در آلمان را به اتمام رسانید. سرانجام وی کشیش و معلم شد اما در اثر جنگ‌های سی ساله مجبور شد زندگی خویش را در خارج از میهن، بگذراند و به صورت یک مهاجر در آید. در سال ۱۶۳۸ حکومت سوئد او را برای تدوین طرح نظام مدرسی دعوت کرد. در آلمان با اندیشه‌های مکتب واقع‌گرایی بر پایه‌ی احساس و روش‌های علمی که بیکن اشاعه داده بودند، آشنا شد.

کومنیوس این علاقه‌مندی را دنبال کرد و با همین سابقه‌ی زندگی محقر، رنج‌هایی که دیده بود عواطف شدیدی که نسبت به میهن مقهور خویش داشت و تجربه‌ی خود را از جهت انزجار از جنگ، احتیاج به تربیتی کاملاً تازه را نه تنها برای مردم میهن خود بلکه برای همه‌ی بشریت در دنیای مسیحی عمیقاً حس کرد.

^۱ بخش شمال وینه اکنون جزء چک است Moravia